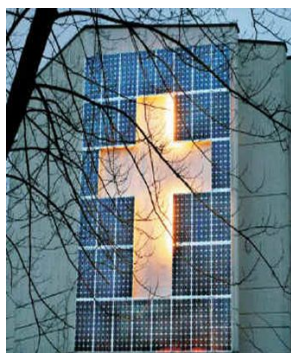

Ecospiritualiteit en – praktijk bevorderen

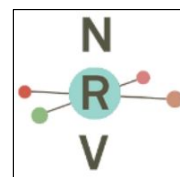

Denkend geloven - Gent 23 maart - Kortrijk 24 maart – Rita Boeren

Wat roept de naam Ecokerk op?

Ecokerk is in 2005 door de Belgische bisschoppen opgericht als deelwerking van het Netwerk Rechtvaardigheid & Vrede.

Werking van Ecokerk vandaag

- Ecokerk verbindt ecologie met de **christelijke spiritualiteit** en de **sociale leer** van de Kerk.
- Ecokerk is actief op het vlak van:
  - **Ecospiritualiteit**: het motiveren van een ecologische levensstijl en een “ethiek van het genoeg”, geïnspireerd door de Bijbelse en christelijke bronnen.
  - **Ecopraktijk**: concrete tips voor een duurzame werking van bewegingen, groepen, organisaties, parochies en instellingen.
  - **Ecobeleid**: deelnemen aan het maatschappelijk debat en politieke actie. Daarvoor is Ecokerk lid van de Belgische Klimaatcoalitie en haar politieke werkgroep.
- Internationale inbedding : lid van de Laudato Si Movement en van Justice & Peace Europe
- Via de internationale netwerken van de lidorganisaties is Ecokerk verbonden met het internationaal beleidswerk van CIDSE, Caritas Internationalis, Pax Christi International, e.a.

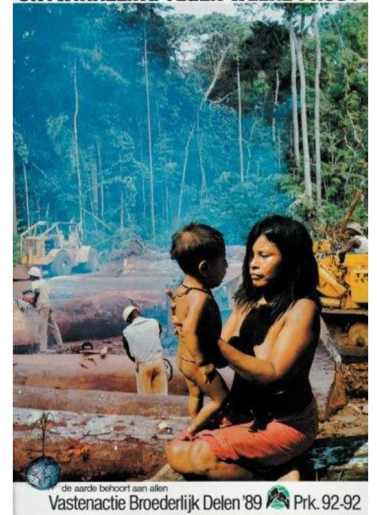
Sociale leer : zien – oordelen - handelen

- De katholieke sociale leer is een traditie van commentaar op het economische, sociale en politieke leven.
- Als startpunt wordt de encycliek **Rerum Novarum** van paus Leo XIII uit 1891 genomen.
- Definitie door paus Johannes-Paulus II in 1987 (encycliek *Sollicitudo Rei Socialis* – De sociale zorg van de Kerk).
- “Zij is de nauwkeurige formulering van de resultaten van een **aandachtige reflectie over de ingewikkelde realiteiten** van het menselijke bestaan in de maatschappij en in de internationale context **in het licht van het geloof en van de kerkelijke traditie**. Haar voornaamste doel is de interpretatie van die realiteiten en het onderzoek van de overeenstemming of het verschil ervan met de lijnen van het onderricht van het Evangelie over de mens en over zijn aardse en tevens transcendente roeping; om dus het **christelijke gedrag te oriënteren**”(SRS 41).

- 1983 : Oproep Wereldraad van Kerken - Vancouver tot conciliair proces vrede, rechtvaardigheid en heelheid van de schepping (JPIC).
- 1986: C. F. von Weizsäcker “De tijd dringt”: crisissen JPIC hangen samen; groei en nucleaire dreiging hebben hun limieten bereikt.
- 1987: Brundtlandrapport: term duurzame ontwikkeling (VN).
- **1989: Conciliair proces Basel** – CEK (Conferentie Europese Kerken) + CCEE (Raad van Europese Bisschoppenconferenties).
- 1989: patriarch Dimitrios I : 1 september = gebedsdag schepping
- 1989: Broederlijk Delen: Ontwikkeling, tot welke prijs? = verankering ecologisch thema
- 1997: **Graz** maakt balans op - kerken uit voormalige Oostblok.
- **Bisschoppelijke commissie** Behoud van de schepping.
- Commissie Rechtvaardigheid Vrede én Heelheid van de Schepping.

Op de agenda...

ONTWIKKELING TEGEN WELKE PRIJS?

Jaar van de diaconie - 2002

... In een context waar alle domeinen van het leven meer en meer door wetenschappelijke en technische aanpak worden ondersteund, kan niet meer geïmproviseerd worden of iets gewoon op zijn beloop worden gelaten. Er is immers geen 'ongerepte' **natuur** meer. Ze is door de menselijke ingreep 'in cultuur' gebracht en **dienstbaar** gemaakt aan het leven van de mensheid. Maar onze competentie en professionaliteit moeten **in dienst** blijven staan **van de Schepper en zijn bedoelingen**. (p. 33)

Tussen de **tuin** van het eerste Bijbelboek – dat van de **schepping** – en het visioen van de **stad** waar Gods licht over schijnt in het **laatste boek** – Openbaring – wordt **Gods volk** gezonden om te werken aan de heilheid van de schepping en de eenheid van de mensheid. (p. 35)

Campagne Broederlijk Delen - 2002

Wij op grote voet...wie draagt de gevolgen?(2002) – Met als actie:
"Hectaren sparen"

- September 2002: **Gespreksgroep ecologie en spiritualiteit**. Hoe maken we het behoud van de schepping concreet?
  - Initiatieven zichtbaar maken, de reflectie stimuleren en ideeën geven.
  - Levensstijl, politieke analyse (wereldwijd) en alternatieve omgang met landbouw, ecologische spiritualiteit
  - Geen katholieke milieubeweging/organisatie
- Studieronde (België, Nederland)
  - duidelijk **nood** aan gelovig denken, doen en handelen over ecologisch omgaan met de Schepping.
  - **breed** verspreiden, in de hele kerk.
- 2003 Visietekst
  - **Ethiek** kan niet langer alleen maar vragen wat goed is voor de mens en nooit naar wat goed is voor het milieu of het dier.
  - **Theologie** moet de 'angst voor de natuur' en het 'legitimeren van het heersen over de natuur' en het verwijt van antropocentrisme afleggen.

Naar een Stuurgroep

- In 2004 : publicatie maken met als leidraad het VN "[Handvest van de Aarde](#)" (2000) →
- Juni 2005: de Nederlandstalige vleugel van (Nat.) Commissie voor het Behoud van de schepping wordt bij NRV ondergebracht.
- In oktober 2005 schrijft een Stuurgroep de toekomstige werking uit, die in 2006 start als "**Stuurgroep Zorg voor de schepping**"

Om voort te kunnen gaan, dienen wij te erkennen dat wij, te midden van een schitterende verscheidenheid aan culturen en levensvormen, één menselijke familie vormen en één aardse gemeenschap met een gemeenschappelijk lot.

Wij moeten ons verenigen om een leefbare mondiale samenleving te realiseren, gebaseerd op respect voor de natuur, universele mensenrechten, economische rechtvaardigheid en een cultuur van vrede.

Doelen en eerste werking

- Uitdiepen wat het concreet betekent "dat de verantwoordelijkheid voor de natuur en de schepping **wezenlijk tot het geloof** behoort" (Johannes-Paulus II op 1 januari 1990), en dat een "**ecologische bekering**" (Johannes-Paulus II op 24 januari 2001) noodzakelijk is.
- Aanzetten geven voor een duurzaam beheer van de kerkelijke infrastructuur bv. door de **ecologische voetafdruk** te berekenen.
  - ✓ **Juni 2007:** publicatie *Inspiratieboek 'Zorg voor de schepping'*.
  - ✓ *I.s.m. Ecolife worden drie pilootprojecten "groene kerk" gezocht, die hun ecologische voetafdruk willen kennen en een eco-team willen opstarten.*
  - ✓ **8 september 2007:** Derde samenkomst conciliair proces (Sibiu). Slotverklaring met tien aanbevelingen, waaronder: "Wij bevelen aan dat de periode van 1 september tot en met 4 oktober wordt gewijd aan gebed voor de bescherming van de schepping en de bevordering van duurzame levensstijlen die onze bijdrage aan klimaatverandering terugdraaien".

- **Vier pijlers met telkens vier principes.** Bij elk principe zijn er korte overwegingen, gebeden (vele tradities) en praktijkvoorbeelden.
- 1) Respect en zorg voor alle levensvormen.
  - *De basis voor alle principes.*
- 2) Ecologische integriteit: Op aarde is alles met elkaar verbonden.
  - *Geen enkele samenleving kan zich veroorloven respect voor het leven, of het feit dat er een integriteit aan de schepping is, te verwaarlozen (JP II, Wereldvrede-dag 1990)*
- 3) Sociale en economische rechtvaardigheid
- 4) Democratie, geweldloosheid en vrede
- Tenslotte: Tips om zelf te beginnen - Mediteren bij het Zonnelied – Lijst met initiatieven.

2008 - Ecospiritualiteit in christelijk perspectief

- **Stap 1: Wat is spiritualiteit?**
- **Stap 2: Wat is christelijke spiritualiteit?**
  - *Het beleven van een ontmoeting met een persoonlijke God. Christelijke spiritualiteit is relatie-gericht, heeft essentieel te maken met liefde.*
  - *Veel relaties: met jezelf, met medeschepselen, met de aarde, met de kosmos, met God. De ene verbondenheid kan niet zonder de andere. God openbaart zich en geeft zich in de relatie als Jezus van Nazareth, de Christus.*
  - *Het gaat niet om een zuiver innerlijke, gevoelsmatige omgang met God. De kerk, traditie, rituelen, symbolen, verbondenheid en de gemeenschap behoren tot de kern van de christelijke spiritualiteit. Bv. Samen vieren constitueert ook de spiritualiteit van verbondenheid.*
  - *Het gaat ook niet over het zuiver geestelijke; spiritualiteit wordt ook beleefd in praktische daden, in concreet engagement voor de naaste en in zorg voor het geschapene.*
  - *Naast de Schrift, gebed en eucharistie zijn medemensen en de aarde vindplaatsen van God (locus).*

■ **Stap 3: Wat vertelt ons geloof over de schepping?**

- *De menswording (incarnatie) van God is niet een éénmalig gebeuren geweest in Jezus van Nazareth. God blijft wonen in Zijn schepping, in een nabije relatie, die het geschapene 'tekent', maakt tot 'sacrament' van God.*
- *Dat vraagt om de verbondenheid met mens en natuur te laten bepalen door eerbied en zorg, door lotsverbondenheid en dienstbaarheid.*
- *De mens heeft een bijzondere plaats in de schepping. Maar het kan nooit gaan om een 'vrijgesteld zijn' van die lotsverbondenheid.*
- *De mens zelf is onderdeel van de natuur. Andere levende en niet-levende wezens zijn niet ondergeschikt aan de mens.*

Paus Benedictus XVI (1/1/2008):

“Het is goed bij het beoordelen van de situatie met bedachtzaamheid te werk te gaan, in dialoog met experts en geleerden, zonder ideologische overhaasting, die tot overijlde conclusies leidt. Het betekent niet dat men de eigen verantwoordelijkheid niet opneemt en beslissingen op de lange baan schuift. Het is veeleer de plicht om samen beslissingen te nemen en de weg in te slaan die de band versterkt tussen de mens en het milieu en die de scheppende liefde weerspiegelt van God, in wie we onze oorsprong hebben en naar wie we onderweg zijn.”

■ **Stap 4: wat is een christelijke eco-ethiek? (gepast handelen)**

- *Typisch christelijk = de 'lasten van de ander zijn ook mijn/onze lasten. Bv. “Wat je voor de minsten van de mijnen hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan’ (Mt. 25,45).*
- *Christelijk denken is altijd ook getekend door een kritisch (profetisch) en wijs denken, dat oproept om de bestaande (wan-)orde te overstijgen en om stappen te zetten voor een verantwoord en duurzaam leven op aarde.*
- *De hele wereld behoort God toe en daarom zijn ook juiste verhoudingen met al het 'niet-menselijk' leven vereist.*

■ **Stap 5: wat is een christelijke eco-spiritualiteit?**

- *Vooreerst een levensvisie: alles maakt deel uit van één groter geheel, dat wij beleven als de openbaring van God, die zijn schepping draagt en tot voltooiing wil brengen.*
- *Het is een “leven in overvloed” waarbij verbondenheid en liefdevolle omgang met de aarde en natuur centraal staan, in Gods naam en samen met God.*
- *Het resulteert onafwendbaar tot het streven naar en concreet uitwerken van rechtvaardige en vreedevolle relaties, in al hun complexiteit, om de planeet te bewaren voor volgende generaties. Het is een ‘heilige’ plicht van God en vanuit God.*
- *Dit is “Zorg voor de Schepping”.*

Project Eco-kerk – 2008

- Het pilootproject voor gebouwen.
  - *Weerklank in de bisdommen.*
  - *Rol Monumentenzorg.*
- De stuurgroep brengt o.m. een oecumenisch samenwerkingsverband tot stand (ACCRA-werkgroep).
- NRV vraagt in elke bisdom/vicariaat een referentiepersoon voor het 'eco-kerk' (extra taak voor betrokkenen)
- NRV zet 'energiemeesters' in (freelance)
- Met een invulbrochure kan iedereen de individuele voetafdruk te berekenen.

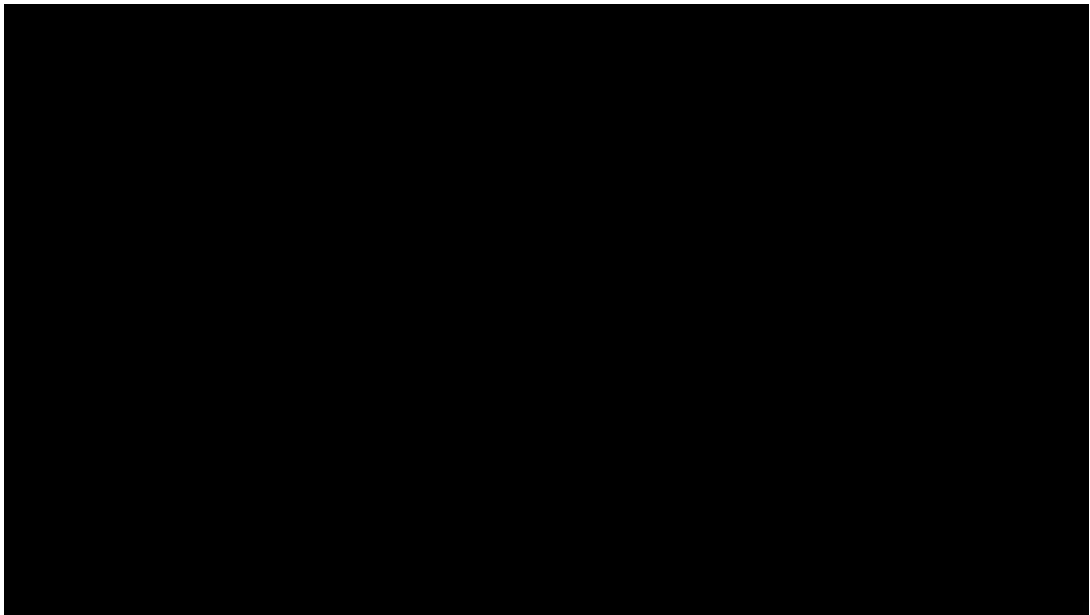

Activiteiten “Zorg voor de schepping”

- **2009:** Boek “Schepping is bevrijding” van Ds. Egbert Rooze - Vredesweek “Voor een klimaat van Vrede”.
- **2010:** Boek “Hemel en aarde huwen” van Marcelo Barros (Braziliaans Bevrijdingstheoloog) over ecospiritualiteit.
- Een nieuwe, uitgebreide stuurgroep, beslist om een dag/weekend per jaar campagne te gaan voeren. In **2011:** Zomercampagne: “De aarde op vakantie?” Betekenis ‘sabbat’ en wat de aarde nodig heeft. Startavonden en **eco-BBQ’s**. Op 11 september: TV mis voor ‘Scheppingszondag’.
- **2012:** Thema scheppingszondag: “**Water**”. Campagne wordt voortgezet in **2013 “Water, een recht of een gevecht”** (zondag 1 september)
- **2014:** “Het klimaat verandert mij ook” en **2015:** ‘Het klimaat verandert ook mij’. Verhalen bij dit thema (website) - Boek i.s.m. Pax Christi - Klimaattop Parijs (december 2015).

Laudato Si (2'10)

Paus Franciscus: werkelijkheid van de klimaatcrisis zien

- 2007 : verhaal leider inheems volk eilandje Zuidzee
- 2013: opdracht tot schrijven van een tekst (LS)
- *Evangelii gaudium* (2013 programmatekst):

God heeft ons door onze lichamelijkeid zo nauw verbonden met de wereld die ons omringt dat de woestijnvorming van de bodem zo iets is een ziekte voor ieder individu en dat we het uitsterven van een soort kunnen betreuren alsof het een verminking is.

(opgenomen in Laudate Deum – 2023 (nr. 68)

LS 202: In veel zaken moet de koers opnieuw worden bepaald, maar voor alles moet de **mensheid** veranderen. Het besef van een gemeenschappelijke oorsprong, van een wederzijdse afhankelijkheid en van een gedeelde toekomst met allen is onontbeerlijk.

LS 215: De opvoeding zal ondoelmatig zijn en alle krachtinspanningen onvruchtbaar, als men er geen zorg voor draagt ook een nieuw mensbeeld te ontwikkelen en een nieuwe visie op het leven, de maatschappij en de relatie met de natuur. Denkmodellen hebben impact op gedrag. Alles is met elkaar verbonden.

Een stem uit de wetenschap: Bruno Latour (Oog in oog met Gaia).

Galileï heeft gezien dat planeten bewegen en dat was revolutionair. Maar Galileï heeft niet gezien dat planeten ook een gedrag hebben. Dat is de revolutie waar we nu in zitten.

Elk organisme past de omgeving aan en past zich aan de omgeving aan op een complexe wijze, in feedbackloops.

Latour stelt voor onszelf voortaan te omschrijven als "aardbewoners".

Aardbewoners die geweldig druk zetten op de omgevingen van de andere aardbewoners.

- We hebben geen solide ethiek, geen cultuur of spiritualiteit die echt grenzen kan stellen en een duidelijke zelfbeheersing leert.
- We zijn blind voor het feit dat we als mens geen buitenstaander zijn in de natuur, maar er in zijn ingesloten.
- We maken vooruitgang, maar zijn er ons niet van bewust dat we tegelijkertijd heel gevaarlijke wezens zijn geworden, in staat om het leven van vele wezens en ons eigen voortbestaan in gevaar te brengen (LD 28)
  - Bv. De optelsom maken van veel schade die op zich toelaatbaar wordt geacht.
- Laten we dus stoppen te denken over de mens als autonoom, almachtig, onbegrensd en laten we anders over onszelf denken, op een meer bescheiden maar ook meer vruchtbare manier. (LD 68)

Wicked problem - VUCA wereld

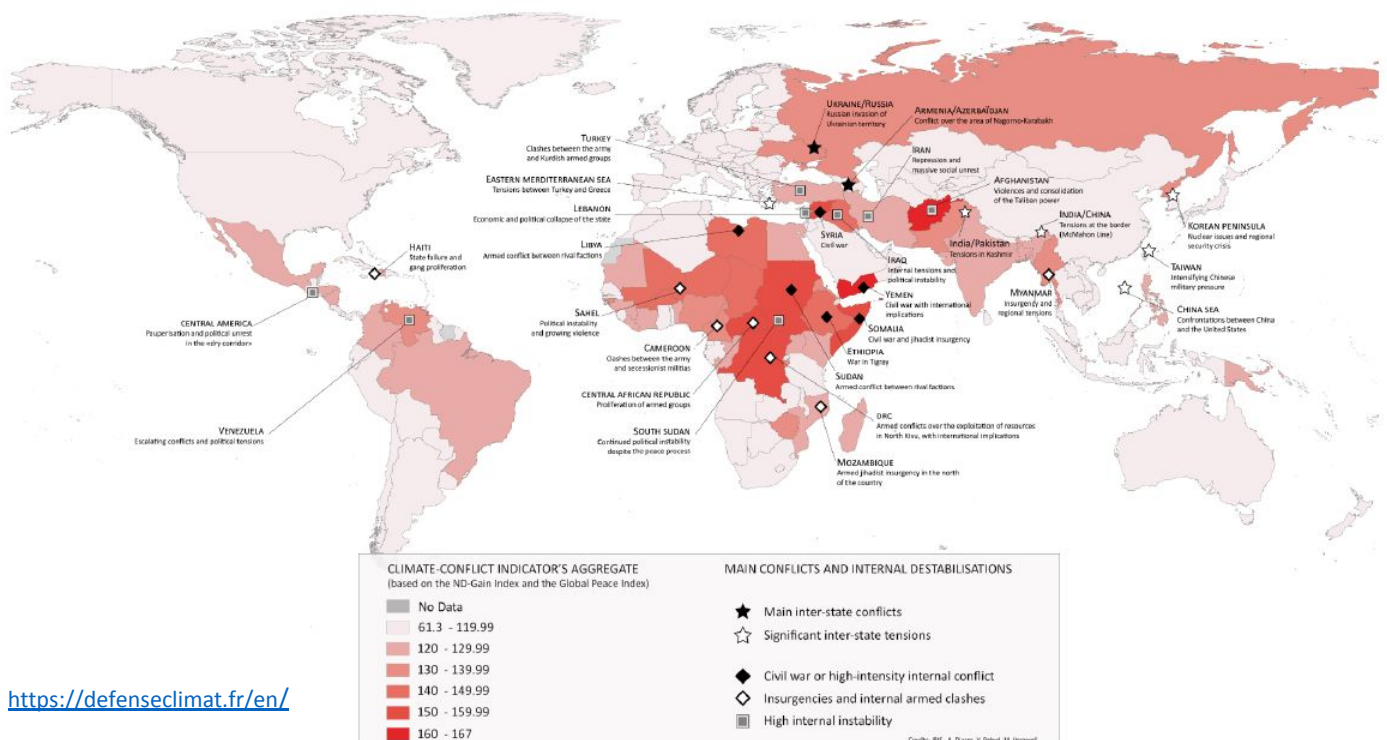
■ Wereld is VUCA (legerterm jaren 80)

- vluchtig (snelle veranderingen)
- onzeker (moeilijk te voorspellen)
- complex (groot aantal factoren en verbanden)
- ambigu (geen simpel oorzaak-gevolg)

- ### ■ 'Wicked problem' : een probleem waarvan de oplossing vraagt om de verandering van attitude en gedrag van een groot aantal mensen, en dus ongestructureerd is. Voorbeelden: klimaatverandering, sociale ongelijkheid, kernwapens/kernenergie, afval,...

Enkele kenmerken: (Rittel en Webber - 1973):

- Je kan het niet definitief formuleren
- Oplossingen zijn niet juist of onjuist, maar beter of slechter (BAS)
- Er is geen onmiddellijke en geen ultieme test voor een oplossing
- Er is geen kans om te leren via trial-and-error
- Er is geen telbare (of grondig omschrijfbare) verzameling potentiële oplossingen
- Het is in wezen in wezen uniek
- Het is ook een symptoom van een ander probleem
- Je hebt niet het recht om 'abuis' te zijn.

<https://defenseclimat.fr/en/>

Ecologische bekering & de komende 10 jaar

- Het gaat ook om het ontwikkelen van gewoonten. Anders hebben normen en wetten ook geen effect (LS 211). Theorieën volstaan immers niet als drijfveer en zingeving van ons handelen.
- Individuele daden zijn niet voldoende: het is ook een gemeenschappelijke verandering --) dynamiek van paus Franciscus.
- Toch zijn kleine daden belangrijk: ze creëren een nieuwe cultuur. Samen met essentiële, politieke beslissingen zijn we dan op weg naar oprechte zorg voor elkaar.

Nawoord 2023 - Jacques Haers

- Impact LS?
- Vanuit christelijke visie: steeds betere antwoorden om tot een sterkere lotsverbondenheid en weerbaarheid te komen.
- Hoop putten uit het aantrekkelijk verbeelden van dit visioen (rituelen/vieringen)
- Er wacht veel werk.

De oproep van Paus Franciscus tot een dringende ecologische bekering, en het Akkoord van Parijs dagen iedereen uit om daadwerkelijk een andere levensstijl en een ecologisch burgerschap te ontwikkelen.

Ecokerk sloot in 2021 aan bij het **Laudato Si' Actieplatform** dat door het Vaticaan gelanceerd werd bij de vijfde verjaardag van de encyciek Laudato Si. Het is een programma om op 7 jaar op 7 terreinen te werken om duurzaamheid te bereiken.

- * Jaar 1: planning en financiering
- * Jaren 2 – 6: uitvoeren
- * Jaar 7: Genieten!

Antwoord geven op de "Schreeuw van de Aarde": streven naar koolstofneutraliteit door het gebruik van fossiele brandstoffen te verminderen en over te schakelen naar hernieuwbare energie, inspanningen doen om de biodiversiteit te beschermen en te bevorderen, de toegang tot zuiver water voor iedereen te verzekeren, tegengaan van afval en vervuiling, enz...

Antwoord geven op de "Schreeuw van de Armen": de verdediging van alle leven op aarde, en van het menselijk leven vanaf het begin tot de dood, met speciale aandacht voor kwetsbare groepen zoals inheemse gemeenschappen, migranten, kinderen die riskeren in slavernij terecht te komen, enz...

Ecologische economie: duurzame productie, eerlijke handel, ethische consumptie, ethische investeringen, divestment uit fossiele brandstoffen en elke economische activiteit die schadelijk is voor de planeet en de mensen, investering in hernieuwbare energie, enz...

Een eenvoudige levensstijl: een sober gebruik van materialen en energie, het vermijden van plastic voor eenmalig gebruik, overschakelen naar een meer plantaardig dieet en vermindering van vleesconsumptie, meer gebruik maken van het openbaar vervoer en vermijden van vervuilende transportmiddelen, enz...

Ecologische opvoeding: het herdenken en herontwerpen van leerplannen, de hervorming van onderwijsinstellingen in de geest van integrale ecologie, het creëren van ecologisch bewustzijn en actie, het bevorderen van ecologische keuzes van jongeren, leerkrachten, opvoeders en pedagogen, enz...

Ecospiritualiteit: het herstellen van een religieuze visie op Gods schepping, het contact met de natuurlijke wereld aanmoedigen in een geest van verwondering, lof, vreugde en dankbaarheid, het bevorderen van scheppingsgerichte liturgische vieringen, de ontwikkeling van ecologische catechese, gebed, retraites, vorming, enz...

Nadruk op betrokkenheid van de **gemeenschap en op participatieve acties** voor de zorg voor de schepping op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal vlak: bevordering van belangenbehartiging en van campagnes die mensen opzetten, vanuit de nauwe band met de streek of het grondgebied en de plaatselijke ecosystemen, enz...

NAAR KLIMAATNEUTRAAL KERKELIJK VASTGOED

<https://netrv.be/ecokerk/duurzaam-vastgoed/1161-er-is-toekomst-voor-klimaatneutraal-kerkelijk-vastgoed>

- Verkopen? --) pleidooi voor gedeeld gebruik én verantwoordelijkheid.
- Gedeeld belang = cohesie en zingeving in de samenleving.
- Mogelijke interessante financiële pistes (lokaal/provinciaal bestuur, stedenbeleid, Europese fondsen) en projectsubsidie aanvragen.
- Steunmaatregelen voor renovatie en groene energie.
- Overeenkomsten en modelcontracten; andere samenwerkingsmodellen.
- Mogelijke interessante partners & pistes (alfabetische lijst organisaties met acties met een sociaal, duurzaam karakter).
- Meer info en contactgegevens.

“De samenleving heeft nood aan fysieke plekken, waar mensen samenkomen, elkaar ontmoeten en samen dingen doen”.

- Wat geeft hoop?
  - Schat aan praktische & technische informatie
  - Thema's: landbouwgronden, kerkelijk vastgoed
  - Relatie/verbinding met de aarde herstellen.
  - Brede wereld: transitie is duidelijk bezig.
  - Aandacht voor emoties: boosheid, angst, verdriet,... én liefde.
- Laudate Deum (2023)
  - “Kleine daden creëren ook een nieuwe cultuur en zo helpt dit om grote transformatieprocessen op gang te brengen, vanuit de diepten van de samenleving. Zeker een omvattende verandering van de Westerse levensstijl kan een aanzienlijke impact hebben op lange termijn”.

Vragen?

<https://netrv.be/ecokerk>

Gent 23 maart - Kortrijk 24 maart – Rita Boeren – Attent

